

V. ТРАНСФОРМАЦІЙНІ ПРОЦЕСИ У ШКІЛЬНІЙ ОСВІТІ КРАЇН ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ ТА США

ТРАНСФОРМАЦІЯ ЯК ПАРАДИГМА РОЗВИТКУ ОСВІТИ

Олена Локшина, д.пед.н., проф.
Інститут педагогіки НАПН України
м. Київ

Доведено, що ідея трансформацій, синонімами яких виступають «зміна», «реформа», «модернізація», «інновація», «розвиток» тощо, є головною при характеристиці освіти у світі протягом ХХ-го – на початку ХХІ століть.

Водночас, якщо 1960-70-і роки відзначалися структурними реформами, які передбачали подовження терміну обов'язкової освіти, у такий спосіб забезпечуючи залучення якомога більшої кількості молоді до навчання (*реформи доступу*), то, починаючи з 1990-х, трансформації в освіті, в умовах її оринковлення, спрямовано на відхід від фокусування на ресурсах, які вкладаються в освіту (inputs) у напрямі вимірювання результатів (outputs), які вона продукує (*реформи якості*).

Реформи якості ХХІ століття живляться новими концептами – якщо *реформи доступу* вбудовувалися у рамку концепту так званого раціонально спланованого покрокового організаційного розвитку, то *реформи якості* розглядаються у контексті універсальної «скрині з інструментами» з переліком заходів та ресурсів (Н. Altrichter, 2000). Наголошується, що, якщо у концепті раціонально спланованого покрокового організаційного розвитку реформи/трансформації позиціонувалися у площині одновимірності, то сучасні трансформації/зміни – у багатовимірній проекції з очікуваними та неочікуваними наслідками, впливом зовнішніх та внутрішніх чинників, нелінійністю та етапністю руху, універсальними/тимчасовими результатами.

Зазначений підхід в умовах глобалізації вивів реформаторський рух на наднаціональний рівень у формат «глобального руху освітніх реформ» (P. Sahlberg, 2015), який характеризується спільними напрямками трансформацій в освіті: стандартизацією змісту освіти як обов'язкової умови результато-базованої освіти (національно-затверджені стандарти з вимірювальними освітніми цілями, які перевіряються ЗНО); запровадженням «інваріанту/ядра» у стандартах, що включає такі навчальні предмети, як математика, державна мова (мови) і природознавство (science), та інструментів для вимірювання рівня оволодіння школярами знань/компетентностей з цих предметів – міжнародних порівняльних досліджень TIMSS, PISA тощо; запровадженням політики підзвітності для шкіл з використанням різних форматів оцінювання/самооцінювання їхньої діяльності; імплементацією ринково-базованої моделі організації роботи вчителів з новою політикою їхнього найму, матеріального заохочення для якісного виконання ними своїх обов'язків.

ДО ПИТАННЯ УПРАВЛІННЯ ОСВІТОЮ У ФІНЛЯНДІЇ У КОНТЕКСТІ ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЇ

Джурило Аліна, к.пед.н.
Інститут педагогіки НАПН України
м. Київ

Основна мета освіти у Фінляндії – створення умов для забезпечення рівного доступу до здобуття освіти усіма громадянами, незалежно від віку, статі, місця проживання, економічного стану, мови. Відповідальність за розвиток освіти покладено на Міністерство освіти Фінляндії. Національне управління освіти разом з Міністерством освіти визначає основні цілі, зміст і методи основної, середньої (до якої належить також професійна освіта). У кожній провінції Фінляндії є Департамент освіти і культури, який забезпечує реалізацію цих завдань. Важливу роль в організації освіти відіграють муніципалітети. Професійна освіта і навчання здійснюється у професійних школах, де передбачено понад 6 місяців навчання безпосередньо на робочому

місці та у формі професійного навчання на робочому місці за відповідною угодою.

Більшість навчальних закладів, у яких учні здобувають основну та середню освіту, фінансуються за кошти муніципалітетів. Приватні навчальні заклади перебувають під наглядом громадськості: вони працюють за основними навчальними планами і враховують кваліфікаційні вимоги, затверджені Національним управлінням освіти. Як і інші навчальні заклади, вони фінансуються в рівних долях із коштів муніципалітетів і держави. Відповідальність за фінансування освіти несуть держава та місцева влада. У фінансуванні основної та середньої освіти частка держави складає 57 %, а муніципалітетів – у середньому 43 %.

Велике значення надається самооцінці та незалежній оцінці навчальних закладів. З квітня 2003 р. при Міністерстві освіти діє окремий підрозділ, на який покладено обов'язки оцінювання. Його співробітники здійснюють планування, координацію, управління і розвиток оцінки основної і середньої освіти. Університети та вищі професійні навчальні заклади самі несуть відповідальність за якість оцінювання своєї діяльності і її результатів. У цьому їх підтримує незалежна Національна рада оцінки вищої освіти.

Організація і контроль системи є обов'язком тристоронніх кваліфікаційних комісій, до складу яких входять представники роботодавців, національного управління освіти і викладачів.

Досвід Фінляндії демонструє тісний зв'язок якості освіти з наявністю певної системи оцінювання результатів діяльності навчальних закладів, учнів, вчителів. Стиль керівництва навчальними закладами, участь громадськості у розвитку освіти, позиція вчителя в навчальному закладі, зміст освіти, практично всі аспекти освітнього процесу та його результати залучені в систему оцінювання, яка є регулюючим засобом розвитку системи освіти.

Говорячи про політику децентралізації освіти, фінський приклад надання більшої автономії навчальному процесу містить ряд специфічних моментів. Наприклад, при зовнішній формальній рівності існує потужна внутрішня диверсифікація, а школа зобов'язана у відповідності до потреб соціуму розробляти та реалізовувати свій індивідуальний педагогічний профіль. У рамках загальних цілей та непорушних цінностей, які встановлено централізовано, рада кожної школи самостійно

розробляє свою програму та навчальні плани, що призводить до суттєвої різниці викладання у школах одного типу. Це має вагоме позитивне значення тоді, коли різне за інтенсивністю навчання використовується й у різних за щільністю населення регіонах.

Одним з позитивних наслідків фінської децентралізації освіти є відміна державної інспекції її якості, що призвело до підвищення ефективності шкільного навчання. Ідея рейтингів навчальних закладів не отримала підтримки населення, оскільки громадянське суспільство вважає, що будь-яке порівняння призводить до дискримінації шкіл та педагогів, а тому й заміна державного інспектування на консалтингові послуги закріплено в країні базовим законом про освіту. Разом з тим за планування, координацію, управління оцінки якості знання та кадрів відповідає міністерство освіти Фінляндії, яке перевіряє знання учнів 5 % шкіл країни, а також подає вибірковий запит 10 % шкіл щодо програми навчання за конкретними дисциплінами. Функцію контролю за якістю освіти здійснюють батьки учнів, які публічно надають свої відгуки про діяльність викладацького складу середніх навчальних закладів. Адміністративне управління школами здійснюється на рівні муніципалітетів. З 1996 р. місцеві органи влади створюють наглядові ради шкіл, які складаються з батьків учнів, що мають право накладати вето на рішення директорів навчальних закладів, не втручаючись безпосередньо у навчальний процес.

У Фінляндії здійснюється місцевий контроль в управлінні системою освіти. Дане нововведення освоєне і впроваджене в усіх школах країни. До складу Шкільної ради в системі середньої освіти Фінляндії входить адміністрація школи, вчительський корпус, технічний персонал, а також батьки учнів, учні старших класів, соціальне оточення школи, муніципальні органи, сфера вищої освіти, бізнесу, сфера економіки. Всі згадані тут учасники процесу навчання і виховання майбутніх громадян країни, взаємодіючи між собою і з шкільною адміністрацією, мають в цілому великий вплив на розвиток школи. Така система самоуправління ґрунтується на високому рівні підготовки вчителів, які прагнуть застосовувати свої творчі здібності у відповідності до навчальних планів конкретної школи. Це стало можливим лише за наявності довіри та поваги до вчителя у Фінляндії, рівень якої є найвищим у Європі. На відміну від багатьох країн ЄС (особливо Швеції,

Греції, Норвегії та Італії) де професію вчителя обирають «слабкі студенти» у Фінляндії це одна з найбільш високооплачуваних та соціально захищених професій. Високий соціальний статус вчителів обумовлює їх педагогічну самостійність, яка дає їм право встановлювати будь-які внутрішні екзамени, тести, захист проектів тощо у процесі навчання. Цікавим є й той факт, що у країні нормативно закріплена обов'язковість будь-яких випускних шкільних іспитів. Слід зазначити, що професія вчителя є однією з найпрестижніших у Фінляндії (за своєю популярністю поступається лише професіям лікаря та пожежного), при цьому до педагогів висуваються високі вимоги, головним з яких є обов'язковість наявності ступеню магістра наук, а також вчене звання професора з одного предмету.

Розглядаючи дане питання слід згадати дослідження австралійського фахівця А. Тейлора, який аналізує статистику, яка характеризує систему неординарної фінської середньої освіти, що склалася в результаті проведеної реформи школи. Так, найбільш цікавими наслідками її реформування стали такі порівняльні факти:

- Фінляндія витрачає на одного школяра на 30% менше коштів, ніж США;
- у перші 9 років у школі 30% дітей отримують матеріальну допомогу;
- 66% випускників шкіл вступають до коледжів (найвищий відсоток у Європі);
- 93% фінів закінчують середню школу, що на 17,5% більше, ніж у США;
- кількість вчителів у Фінляндії така ж, як і в Нью-Йорку, а учнів менше майже у два рази (600 000 та 1 100 000 відповідно);
- у 2010 р. на 660 учительських вакансій у початковій школі претендувало 6 600 випускників університетів;
- середня зарплата вчителя-початківця у Фінляндії у 2008 р. становила 29 000 доларів, у порівнянні з 36 000 доларів на рік у США;
- вчителі старших класів з 15-річним стажем отримують 102% від середньої зарплати решти випускників університетів. У США це співвідношення дорівнює 62%.

Отже, основними тенденціями сучасного розвитку фінської шкільної освіти, є насамперед демократизація управління навчальним

процесом що забезпечує рівність шансів на отримання освіти різними соціальними групами, децентралізаційні процеси які здійснюються через шкільну автономію, розвиток соціального партнерства навчальних закладів з інститутами громадянського суспільства, оновлення змісту загальної освіти у відповідності до концепції «суспільства знань» (його орієнтація на різний когнітивний потенціал учнів), підвищення якості навчання та забезпечення його відповідності сучасному рівню соціально економічного розвитку суспільства, удосконалення підготовки вчителів на основі підвищення їх професійної значущості та соціального статусу.

ГУМАНІЗАЦІЯ І ГУМАНІТАРИЗАЦІЯ ЄВРОПЕЙСЬКОЇ ОСВІТИ

Ілона Маріуц, к. пед. н.

*Інститут педагогіки НАПН України
м. Київ*

У контексті бажаної системи освіти і виховання теоретики і практики освіти вказують на принцип гуманізму, а у сучасному її поступі розглядають реалізацію тенденції гуманізації та гуманітаризації освіти, адже розвиток особистості можливий на основі оволодіння досягненнями людської культури, що безпосередньо залежить від рівня освоєння базової гуманітарної культури. У зв'язку з цим, самовизначення особистості в контексті світової культури є стрижневою лінією гуманітаризації змісту освіти, яка повинна простежуватися на всіх рівнях освіти.

Важливою складовою і засобом гуманізації освіти виступає її гуманітаризація, яка проявляється в цілях, змісті, технологіях і формах освіти, в системі управління освітнім процесом. Гуманітаризація як передумова гуманізації освіти створює умови для оволодіння культурою, сприяє формуванню усвідомленої соціальної приналежності, відповідальності за результати своїх дій [6].

2016 рік Указом Президента України № 641/2015 проголошено *Роком англійської мови в Україні*, що є актуальним у контексті гумані-